4.10.2022 OKV/2435/22/2022
OKV/2435/22/2022-OKV-1

VALTIONEUVOSTON OIKEUSKANSLERI

Eduskunnan lakivaliokunta

Viite:
Eduskunnan lakivaliokunnan asiantuntijalausuntopyyntö, 4.10.2022

Asia:
Hallituksen esitys avoimuusrekisterilaiksi HE 98/2022 vp

Olen antanut eduskunnan lakivaliokunnalle 21.9.2022 kirjallisen asiantuntijalausunnon OKV/2280/22/2022. Lakivaliokunta on kuullut minua suullisesti 4.10.2022 erityisesti asianajosalaisuutta koskevasta kysymyksestä ja pyytänyt kuulemisen yhteydessä lausumaan asiasta myös kirjallisesti.

Hallituksen esityksessä avoimuusrekisterilaiksi on pyritty toteuttamaan valtiosääntöinen velvollisuus suojata asianajajan, julkisen oikeusavustajan ja luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan salassapitovelvollisuutta. Lain ja hyvän asianajajatavan mukainen salassapitovelvollisuus voidaan murtaa 1) nimenomaisella lain säännöksellä, jonka tulee olla tarkkarajainen ja täsmällinen sekä myös välttämätön ja oikeasuhtainen hyväksyttävään päämäärään nähden; 2) asiakas vapauttaa avustajan salassapitovelvollisuudesta; 3) luopuminen salassapitovelvollisuudesta on välttämätöntä avustajan puolustautuessa itseensä kohdistuvilta vaatimuksilta tai 4) se on välttämätöntä avustajan asiakkaaltaan olevan saatavan perimiseksi. Lain säännöksiä salassapitovelvollisuuden poikkeuksista tulee hyvän asianajajatavan ja vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan tulkita suppeasti.

PL 20, 00023 Valtioneuvosto Puhelin 0295 16001 kirjaamo.okv@gov.fi

www.okv.fi

Lakiesityksen 4 §:ssä on tarkkarajainen ja täsmällinen viittaus OK 17 luvun 13 §:ään, joka kuitenkin kattaa vain osittain asianajajista annetun lain 5 c §:n ja hyvän asianajajatavan mukaisen salassapitovelvollisuuden. Asianajajista annetun lain 5 c § ja luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain 8 §:n 1 momentin 4 kohta, joihin myös on ehdotetussa säännöksessä viitattu, sisältävät laajan salassapitovelvollisuuden eli kaikissa toimeksiannoissa yksityisen tai perheen salaisuuden tai liike- tai ammattisalaisuuden alaisista tiedoista. Jo pelkkä tieto asiakkaan ja avustajan välisestä toimeksiannosta on salassa pidettävä.

Avoimuusrekisterin tavoitteet ovat sinänsä täysin hyväksyttävä peruste oikeasuhtaisella ja tarkkarajaisella säännöksellä rajoittaa joiltain osin asianajajan, julkisen oikeusavustajan ja luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan salassapitovelvollisuutta. Laillisuusvalvonnan näkökulmasta olen kiinnittänyt huomiota siihen, että ehdotettu sääntely vaikuttaa hieman vaikeaselkoiselta ja siinä tulisi pyrkiä selkeyteen. Mikäli valiokunta harkitsee sen tarpeelliseksi, esittelevä ministeriö voinee muotoilla tavanomaisen käytännön mukaisesti mahdollisia pykälämuutoksia.

Sääntelyvaihtoehtoina voitaneen kuitenkin tutkia esimerkiksi sitä, että avoimuusrekisterilain 4 § 2 momentti määriteltäisiin poikkeukseksi asianajajista annetun lain 5 c §:stä ja luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain 8 §:n 1 momentin 4 kohdasta säätämällä, että salassapidon estämättä asianajajan on annettava tietyt tarkasti ja täsmällisesti määritellyt tiedot vaikuttamistoiminnasta tai vaikuttamistoiminnan neuvonnasta. Vaikuttamistoiminnan määritelmän piirissä ei tällöin saisi olla toimintoja, joissa on kyse oikeudellisesta neuvonnasta asiakkaan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevissa asioissa, joissa voi joissain tilanteissa, kuten investointien suojaa ja luottamuksensuojaa koskevissa kiistoissa, olla kyse myös lainsäädäntöhankkeissa tapahtuvasta puuttumisesta elinkeinotoimintaan ja siten neuvotteluista asiassa.

Sääntelyvaihtoehtona mahdollinen tapa voisi olla myös asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien sulkeminen pois avoimuusrekisterilain mukaisten ilmoitusvelvollisten piiristä avoimuusrekisterilain 3 §:ssä. Tällöin voitaisiin erikseen säätää, että jos asianajaja, julkinen oikeusavustaja ja luvan saanut oikeudenkäyntiasiamies harjoittaa vaikuttamistoimintaa tai vaikuttamistoiminnan neuvontaa, jossa ei ole kyse OK 17 luvun 13 §:n 1 momentissa tarkoitetuista tehtävistä tai muuten asiakkaan oikeuksien ja velvoitteiden määrittelyyn yksittäistapauksessa liittyvästä toiminnasta, on asianajaja, julkinen oikeusavustaja ja luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja siitä salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoitusvelvollinen.

Avoimuusrekisterilain systematiikassa ilmoitusvelvollisia ovat oikeushenkilöt ja yksityiset elinkeinonharjoittajat, jotka harjoittavat vaikuttamistoimintaa tai vaikuttamistoiminnan neuvontaa. Periaatteessa ilmoitusvelvollisuus voitaisiin säätää myös asiakkaalle: jos kyse on vaikuttamistoiminnan neuvonnasta, tällöin päämies lienee itsekin vaikuttamistoiminnan

harjoittaja ja sääntely sopii lain yleiseen systematiikkaan. Sen sijaan asianajajan tai luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan asiakkaan ilmoitusvelvollisuus soveltuu huonommin lain yleiseen systematiikkaan silloin, kun kyse on vaikuttamistoiminnasta itsestään.

Oikeuskansleri Tuomas Pöysti